

Sztuka gotycka w Polsce (cz. 2 – rzeźba)

- [Sztuka gotycka w Polsce, cz. II - rzeźba](#)

Sztuka gotycka w Polsce (cz. 2 – rzeźba)

Program ikonograficzny skrzydeł otwartego ołtarza, Wit Stwosz, Ołtarz Mariacki, Kraków, 1477-1489, wikimedia.org, CC BY -SA 3.0

Ważne daty

XIII w. – wczesne średniowiecze w Polsce

II poł. XIII w. – kaplica św. Jadwigi w Trzebnicy

XIV i XV w. – dojrzałe średniowiecze w Polsce

I poł. XIV w. – *Sarkofag Henryka IV Probusa*

II poł. XIV w. – Krucyfiks z Wrocławia

ok. 1370 – *Nagrobek Kazimierza III Wielkiego*

ok. 1370 – *Pieta z Lubięża*

koniec XIV w. – *Madonna z Wrocławia*

I poł. XV w. – *Madonna z Krużlowej*

I poł. XV w. – *Piękna Madonna Gdańska*

XV w. – portal główny katedry św. Jana Chrzciciela we Wrocławiu

ok. 1480 – *Poliptyk Zwiastowania z Jednorożcem*

XVI w. – schyłek średniowiecza w Polsce

Wit Stwosz:

1447 lub 1448 – narodziny Wita Stwosza (Veita Stossa) w Horb am Neckar w południowej Szwabii

1477 – osiedlenie się rzeźbiarza się w Krakowie

1489 – ukończenie prac nad ołtarzem Mariackim

ok. 1492 – powstanie nagrobka Kazimierza IV Jagiellończyka

1496 – powrót Stwosza do Norymbergi

1533 – śmierć w Norymberdze

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online skills, cc0.

I. Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych i środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce. Uczeń:

I.3. rozumie konteksty kulturowe i uwarunkowania przemian w dziejach sztuki (w tym historyczne, religijne, filozoficzne);

I.7. łączy najistotniejsze dzieła ze środowiskiem artystycznym, w którym powstały;

I.8. porównuje style i kierunki oraz ich wzajemne oddziaływania; uwzględnia źródła inspiracji, wpływ wydarzeń historycznych i kulturalnych oraz estetyki na cechy tych stylów;

II. Zapoznavanie z najwybitniejszymi osiągnięciami w zakresie architektury i sztuk plastycznych. Uczeń:

II.10. określa funkcję dzieła i wskazuje jej wpływ na kształt dzieła;

II.13.b) w rzeźbie: bryły, kompozycji, faktury, relacji z otoczeniem,

II.15. rozpoznaje w dziele sztuki temat i wskazuje jego źródło ikonograficzne;

II.2. wskazuje twórców najbardziej reprezentatywnych dzieł;

II.3. umiejscawia dzieła w czasie (wskazuje stulecie powstania dzieł sztuki dawnej, a w przypadku dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej datuje je z dokładnością do połowy wieku), w nielicznych przypadkach, dotyczących sztuki nowoczesnej i współczesnej, zna daty powstania dzieł lub datuje je z dokładnością jednej dekady;

II.7. rozróżnia podstawowe motywy ikonograficzne;

II.8. wymienia różne funkcje dzieł sztuki, takie jak: sakralna, sepulkralna, estetyczna i dekoracyjna, dydaktyczna, ekspresywna, użytkowa, reprezentacyjna, kommemoratywna, propagandowa, kompensacyjna, mieszkalna i rezydencjonalna, obronna, magiczna;

II.9. identyfikuje najbardziej reprezentatywne i najstynniejsze dzieła na podstawie charakterystycznych środków warsztatowych i formalnych oraz przyporządkowuje je właściwym autorom;

III. Zapoznavanie z dorobkiem najwybitniejszych twórców dzieł architektury i sztuk plastycznych. Uczeń:

III.1. wymienia najistotniejszych twórców dla danego stylu lub kierunku w sztuce;

III.3. sytuuje twórczość artystów powszechnie uznawanych za najwybitniejszych w czasie, w którym tworzyli (z dokładnością do jednego wieku, a w przypadku twórców sztuki nowoczesnej i współczesnej – z dokładnością do połowy wieku) oraz we właściwym środowisku artystycznym;

III.4. łączy wybrane dzieła z ich autorami na podstawie charakterystycznych środków formalnych;

III.5. na podstawie przedłożonych do analizy przykładów dzieł formułuje ogólne cechy twórczości następujących twórców: Fidiasz, Poliklet, Praksyteles, Giotto, Jan van Eyck, Hieronim Bosch, Masaccio, Sandro Botticelli, Leonardo da Vinci, Michał Anioł, Andrea Mantegna, Piero della Francesca, Rafael Santi, Giorgione, Tycjan, Jacopo Tintoretto, Pieter Bruegel Starszy, Albrecht Dürer, Hans Holbein Młodszy, Donatello, Filippo Brunelleschi, Andrea Palladio, El Greco, Caravaggio, Gianlorenzo Bernini, Francesco Borromini, Diego Velázquez, Bartolomé Esteban Murillo, Georges de la Tour, Nicolas Poussin, Claude Lorrain, Peter Rubens, Anton van Dyck, Frans Hals, Rembrandt van Rijn, Jan Vermeer van Delft, Antoine Watteau, Jacques Louis David, Jean Auguste Dominique Ingres, Antonio Canova, Berthel Thorvaldsen, Francisco Goya, Eugène Delacroix, Caspar David Friedrich, William Turner, John Constable, Gustave Courbet, Jean François Millet, Eduard Manet, Claude Monet, Edgar Degas, August Renoir, Georges Seurat, Vincent van Gogh, Paul Gauguin, Paul Cézanne, Henri de Toulouse-Lautrec, August Rodin, Gustaw Klimt, Alfons Mucha, Antonio Gaudí, Edward Munch, Henri Matisse, Pablo Picasso, Umberto Boccioni, Wasyl Kandinsky, Piet Mondrian, Kazimierz Malewicz, Marcel Duchamp, Giorgio de Chirico, Salvador Dalí, René Magritte, Marc Chagall, Amadeo Modigliani, Jackson Pollock, Andy Warhol, Roy Lichtenstein, Claes Oldenburg, Francis Bacon, Yves Klein, Niki de Saint Phalle, Christo, Duane Hanson, Victor Vasarely, Alberto Giacometti, Constantin Brancusi, Henry Moore, Le Corbusier, Frank Lloyd Wright, oraz artystów polskich i działających w Polsce (m.in. takich jak: Wit Stwosz, Bartłomiej Berrecci, Tylman z Gamenen, Dominik Merlini, Bernardo Belotto, Marcelli Bacciarelli, Piotr Aigner, Piotr Michałowski, Artur Grottger, Henryk Rodakowski, Jan Matejko, Józef Chełmoński, Maksymilian i Aleksander Gierymscy, Józef Brandt, Olga Boznańska, Józef Pankiewicz, Władysław Podkowiński, Jan Stanisławski, Leon Wyczółkowski, Henryk Siemiradzki, Xawery Dunikowski, Stanisław Wyspiański, Józef Mehoffer, Jacek Malczewski, Witold Wojtkiewicz, Witkacy, Leon Chwistek i inni przedstawiciele grupy formistów, przedstawiciele grupy Rytm, kapistów i grupy „a.r.”, Tadeusz Makowski, Andrzej Wróblewski, Tadeusz Kantor, Jerzy Nowosielski, Alina Szapocznikow, Władysław Hasior, Roman Opałka, Magdalena Abakanowicz);

IV. Kształcenie w zakresie rozumienia i stosowania terminów i pojęć związanych z dziełami sztuki, ich strukturą i formą, tematyką, techniką wykonania. Uczeń:

IV.2. zna terminologię związaną z opisem formy i treści dzieła malarskiego, rzeźbiarskiego i graficznego, w tym m.in. nazwy formuł ikonograficznych, słownictwo niezbędne do opisu kompozycji, kolorystyki, relacji przestrzennych i faktury dzieła;

IV.6. właściwie stosuje terminy dotyczące opisu treści i formy dzieł sztuk plastycznych;

V. Zapoznanie ze zbiorami najważniejszych muzeów i kolekcji dzieł sztuki na świecie i w Polsce, a także z funkcją mecenatu artystycznego oraz jego wpływem na kształt dzieła sztuki. Uczeń:

V.3. łączy dzieło z muzeum lub miejscem (kościół, pałac, galerie), w którym się ono znajduje.

Nauczysz się

wskazywać rodzaje rzeźb ze względu na jej funkcję;

rozpoznawać architektoniczne dekoracje rzeźbiarskie i przyporządkowywać je do miejsc, w których się znajdują lub do których zostały stworzone;

omawiać program ikonograficzny, w oparciu o który powstały wielkie dzieła średniowiecznej rzeźby;

wskazywać tematy ikonograficzne ukazane w dziełach sztuki rzeźbiarskiej.

Rzeźba architektoniczna

Rzeźba gotycka pojawiła się w sztuce polskiej w XIII wieku, ale pełny, gotycki kształt uzyskała w wieku XIV. Zabytki tego okresu posiadają wpływy niemieckie i francuskie. Podstawowym materiałem stosowanym przez artystów był kamień, zwłaszcza w okresie wcześniejszym, gdy największe znaczenie miała rzeźba architektoniczna i nagrobkowa. Drewno zdominowało sztukę rzeźbiarską pod koniec XIV wieku, stając się głównym materiałem do produkcji szafiastych ołtarzy, zyskujących coraz większą popularność. W okresie gotyku rzeźby – zwłaszcza drewniane – często pokrywano polichromią.

We wczesnym gotyku największym rozwojem cieszyła się rzeźba architektoniczna, obejmująca detale konstrukcyjne – kapitele, wsporniki i zworniki sklepienne. Nie mniejszym powodzeniem cieszyła się dekoracja rzeźbiarska w postaci tympanonów portalowych, fryzów z figurami, ornamentów. Najbogatszy zestaw dekoracji portalowej z widocznymi wpływami zachodnimi znajduje się w dolnej kaplicy św. Anny na zamku w Malborku z I połowy XIV wieku. W portalu głównym od strony północnej ukazana została scena *Ukoronowania Matki Boskiej*, natomiast w bocznych – *Adoracja Trzech Króli* i *Zaśnięcie Najświętszej Maryi Panny*. Na uwagę zasługują pochodzące z XV wieku, pełnoplastyczne, oderwane od ściany i realistycznie potraktowane rzeźby, zdobiące portal katedry we Wrocławiu.

Tympanony portalu północnego („Ukoronowanie Matki Boskiej”, „Adoracja Trzech Króli”, „Zaśnięcie Najświętszej Maryi Panny”), I poł. XIV w., kaplica św. Anny, Malbork, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kaplica_swi_Anny_Malbork.jpg), CC BY 3.0

Związana z architekturą były także kamienne rzeźby zdobiące sklepienia. Szczególnie cenne są **zworniki** z *Sali gotyckiej* w kamienicy Hetmańskiej (tzw. Starej Mennicy) w Krakowie. Ich heraldyczny program związany został z ziemią Korony Królestwa Polskiego i przedstawia głowy Kazimierza Wielkiego, głowę Elżbiety Łokietkówny oraz wyobrażenia alegoryczne i zwierzęce: trzech brodatych starców, suka ze szczeniętami, smok zwinięty w kłębek. Podobne zabytki znajdują się między innymi w: Kaplicy Najświętszej Marii Panny na zamku w Malborku, katedrze w Gnieźnie, kościele Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Chełmnie.

Zworniki w „Sali gotyckiej”, kamienica Hetmańska w Krakowie, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Zworniki_Sala_Gotycka_Krakow.jpg), domena publiczna

Rzeźba sepulkralna

„Osobną pozycję stanowiły pomniki nagrobne, częste w Polsce zwłaszcza od XIV wieku. Miały one znaczenie nie tylko religijne, ale także świeckie, a nawet polityczne. Do wznoszenia licznych pomników nagrobkowych przyczynił się walcie rozwój liturgii za zmarłych.” ([Źródło](#))

Z XIV stulecia pochodzi **sarkofag** w kształcie **tumby**, przedstawiający księcia wrocławskiego Henryka IV Probusa. W końcu tego stulecia powstał także nagrobek Kazimierza III Wielkiego. Na Wawelu znajduje się także gotycki sarkofag Kazimierza Jagiellończyka, dzieło Wita Stwosza.

Sarkofag Henryka IV Probusa, I poł. XIV w., Muzeum Narodowe, Wrocław, dolny-slask.org.pl, CC BY 3.0

Sarkofag Henryka IV Probusa, I poł. XIV w., Muzeum Narodowe, Wrocław, dolny-slask.org.pl, CC BY 3.0

Nagrobek króla Kazimierza III Wielkiego, ok. 1370, katedra na Wawelu, Kraków, katedra-wawelska.pl, CC BY 3.0

Nagrobek króla Kazimierza III Wielkiego, ok. 1370, katedra na Wawelu, Kraków, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nagrobek_Kazimierza_III_Wielkiego.jpg), CC BY 2.5

Nagrobek Kazimierza Jagiellończyka, ok. 1492, Kaplica Św. Krzyża, katedra na Wawelu, Kraków, [online-skills](https://online-skills.pl/), CC BY 3.0

Tumba wraz z baldachimem na XIX-wiecznej grafice, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tumba_Kazimierza_Jagiellończyka.jpg), domena publiczna

Rzeźba wolnostojąca i dekoracyjna

W okresie gotyku bardzo silnie rozwinęła się wolnostojąca rzeźba o charakterze kultowym, mająca jednocześnie charakter dekoracyjny i związana z wystrojem wnętrz kościołów. Najwięcej przedstawień poświęconych było czci Matki Boskiej, ukazywanej jako stojącej lub siedzącej z Dzieciątkiem, Bolesnej stojącej pod krzyżem lub Piety z ciałem Chrystusa na kolanach. Spośród nich wyróżniają się figury tzw. Pięknych Madonn. W odniesieniu do środowiska, które reprezentowały i procesów społecznego charakteru zachodzących w średniowieczu zmian Madonny te reprezentowały tzw. styl dworski. Ze względu na ogólnoeuropejską genezę i ówczesne tendencje artystyczne, a także zatarcie środowiskowych odrębności były objawem stylu międzynarodowego. Natomiast biorąc pod uwagę charakter środków artystycznych, formę, linię i modelunek rzeźby reprezentowały stył miękki. Styl piękny natomiast, korespondując z innymi, wyrażał przede wszystkim urodę dziewczęcej twarzy Marii, podkreślając Jej subtelność i liryzm. Pod wpływem tego stylu powstały arcydzieła rzeźby gotyckiej, prezentujące najwyższy poziom formalny i techniczny. W rzeźbach uderza płynność fałdów układających się w kaskady z jednej strony figury oraz manieryczne przegięcie tułowia. Figury o smukłych proporcjach, ciele wygiętym w kształcie litery *S* oraz przepelnionych uczuciem pomiędzy Marią a Jezusem, nawiązywały nie tylko do dworskiej elegancji. Oprócz funkcji religijnej, uosabiały świecki ideał piękna i miłości macierzyńskiej.

„Madonna z Wrocławia”, koniec XIV w., Muzeum Narodowe, Warszawa, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Madonna_z_Wroclawia.jpg), CC BY 3.0

Styl piękny ogarnął całą Polskę i trwał do pierwszej ćwierci XV stulecia. W jego konwencji powstały także rzeźby określane jako piety. „W średniowieczu panował pogląd na rolę Marii w dziele odkupienia, sformułowany w traktacie pasyjnym, nowym wówczas gatunku literackim, który komentuje kolejne wydarzenia Męki: od pojmania Chrystusa do jego śmierci. Mariologia średniowieczna i traktat pasyjny określają znaczenie Piety jako przedstawienia historycznego i dogmatycznego. Jest ono historyczne, ponieważ w pisanej historii pasyjnej po Zdjęciu z krzyża następuje wydarzenie odpowiadające tematowi ukazywanemu przez artystów: Maria trzyma na kolanach ciało Syna. Pieta jest zarazem przedstawieniem dogmatycznym, ponieważ Maria, (...) trzymając ciało Chrystusa, składa jako Współodkupicielka ofiarę ze swego jedyne go Syna” ([źródło](#)). Wyrzeźbiona około 1370 roku w drewnie lipowym i polichromowana Pieta z Lubiąża jest

przepełniona mistyczną wizją współudziału Matki Boskiej w dziele Odkupienia. Maria przeżywa śmierć Syna, jest bolejąca, ale jednocześnie skupiona. Przepełnienie mistycyzmem i drastyczne umęczenie ciała Chrystusa ukazane jest także w *Krucyfiksie z Wrocławia* z II połowy XIV wieku.

„Pieta z Lubięża”, ok. 1370, Muzeum Narodowe, Warszawa, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pieta_z_Lubiezia.jpg), CC BY 3.0

„Krucyfiks z Wrocławia”, II poł. XIV w., Muzeum Narodowe, Warszawa, [Wikiemdia](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Krucyfiks_z_Wroclawia.jpg), CC BY 3.0

Rzeźba ołtarzowa

Największym dziełem późnego średniowiecza, wyrażającym najważniejsze idee mariologii jest w całości rzeźbiony, monumentalny ołtarz, wykonany na zlecenie rady miejskiej w latach 1477-1489 przez Wita Stwosza do kościoła Mariackiego w Krakowie.

Kosztował 2808 florenów czyli tyle ile wynosił wówczas całoroczny budżet Krakowa. Dzieło posiada niezwykle złożony program ikonograficzny, oparty na życiu Marii, a połączony w jedną ideę – współludział w Odkupieniu. Ołtarz ma 13 metrów wysokości i 11 metrów szerokości. Wykonany został z drzewa dębowego, a figury wyrzeźbiono w drewnie lipowym. Monumentalne rzeźby ze sceny głównej mają po około 2m 70 cm wysokości.

“ Pod względem typologicznym retabulum Stwosza należy do niezwykle rzadkiej grupy pentaptyków pozornych, to jest nastaw składających się z pięciu części (szafa środkowa i dwie pary skrzydeł), przy czym tylko skrzydła wewnętrzne są zamykane, zewnętrzne natomiast pozostają nieruchome, dlatego są wypełnione płaskorzeźbioną dekoracją tylko na awersach. Nietypowy jest także podział każdego skrzydła na trzy (a nie zwyczajowe dwie) kwatery.

Źródło: <http://culture.pl/pl/tworca/wit-stwosz> (dostęp z dnia 31.03.2018)

Program ikonograficzny skrzydeł otwartego ołtarza, Wit Stwosz, Ołtarz Mariacki, Kraków, 1477-1489, wikimedia.org, CC BY -SA 3.0

“ Układ figur w **szafie** nawiązuje do południowoniemieckiej tradycji nastawy o wyraźnie zaznaczonych pięciu osiach. Grupa apostoła podtrzymującego Marię i umieszczonego powyżej ucznia załamującego dłonie, tworzące baldachim nad jej głową, wyznaczają oś środkową. Po obu stronach na pierwszym planie ustawiono po dwie postacie apostołów, tworzące osie boczne. Tradycja ta została tu jednak zinterpretowana w sposób bardzo nowatorski. Osie kompozycyjne zostały wyznaczone przez postacie biorące udział w scenie narracyjnej. Grupa apostołów została ponadto spiętrzona, a wzrok jednych postaci jest skierowany ku umierającej Marii, podczas gdy inni uczniowie obserwują już jej Wniebowzięcie, ukazane również w szafie **nastawy**. Scena Wniebowzięcia znajduje się zatem w przedłużeniu osi środkowej, którą rozpoczyna Drzewo Jessego zajmujące **predellę**, a zamyka grupa Koronacji Marii w zwieńczeniu.

Źródło: <http://culture.pl/pl/tworca/wit-stwosz> (dostęp z dnia 31.03.2018)

Schemat kompozycyjny sceny głównej z Ołtarza Mariackiego, mariacki.com, CC BY 3.0

“ *Na awersie lewego skrzydła znajdują się przedstawienia podkreślające udział Marii we Wcieleniu: Zwiastowanie, Adoracja Dzieciątka, Hołd Magów. Na*

prawym skrzydle widnieją sceny Zmartwychwstania, Wniebowstąpienia i Zesłania Ducha Świętego. Kwatery zamkniętego retabulum ukazują sceny odnoszące się do dzieciństwa Marii i Chrystusa (Joachim i Anna przy Złotej Bramie, Narodziny Marii, Prezentacja Marii w świątyni, Ofiarowanie Chrystusa w świątyni i Chrystus wśród doktorów) oraz tzw. cykl wielkanocny (siedem scen odnoszących się do Pasji i Zmartwychwstania).

Źródło: <http://culture.pl/pl/tworca/wit-stwosz> (dostęp z dnia 31.03.2018)

Zamknięty Ołtarz Mariacki, wikimedia.org, CC BY-SA 3.0

Nieznanego autorstwa jest gotyckie **retabulum** ołtarzowe wykonane około roku 1480 dla kościoła Świętej Elżbiety we Wrocławiu - *Poliptyk Zwiastowania Marii z jednorożcem* - jedna z najbogatszych śląskich nastaw ołtarzowych z tego okresu, która przedstawia Zwiastowanie jako scenę polowania na jednorożca. Zwierzę jest symbolem dziewictwa Marii i cudownego wcielenia Chrystusa. W głównej **kwatery** postaciom Dziewicy i Archanioła Gabriela (z rogiem) towarzyszą ustawione po bokach figury św. Jana Chrzciciela i św. Jadwigi Śląskiej. W zwieńczeniu ołtarza zamieszczona została scena *Koronacji*, a otwarte skrzydła dekorują sceny: *Nawiedzenie przez Marię św. Elżbiety*, *Boże Narodzenie*, *Pokłon Trzech Króli*, *Ucieczka Świętej Rodziny do Egiptu*, *Ofiarowanie Chrystusa* i *Zaśnięcie Marii*. Ołtarz znajduje się w Muzeum Narodowym w Warszawie.

Poliptyk Zwiastowania z Jednorożcem, ok. 1480, pierwotna lokalizacja: kościół św. Elżbiety we Wrocławiu, wł. Muzeum Narodowe w Warszawie, fot. MNW, CC BY 3.0

Ćwiczenie 1

Do zabytków dopisz miasta, z którymi są związane.

.....

.....

.....

Ćwiczenie 2

Rozpoznaj postaci z nagrobków. Dobierz właściwe imiona z podanych: Kazimierz III Wielki, Kazimierz Jagiellończyk, Henryk IV Probus.

Kazimierz III Wielki, Kazimierz Jagiellończyk, Henryk IV Probus

.....

.....

.....

Ćwiczenie 3

Rozpoznaj tematy ikonograficzne.

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 4

Nazwij wskazane elementy ołtarza.

.....

.....

.....

Ćwiczenie 5

Uzupełnij dane dotyczące dzieła.

Autorem dzieła jest (podaj imię i nazwisko) . Jest ono środkową częścią ołtarza, który został wyrzeźbiony w II połowie wieku na zlecenie i znajduje się w Kościele w . Ukazuje dwie sceny - u dołu znajduje się , a na górze .

Ćwiczenie 6

Jaki detal architektoniczny przedstawia ilustracja? Nazwij przedstawiony typ ikonograficzny Chrystusa.

Detal -

Typ ikonograficzny Chrystusa -

Ćwiczenie 7

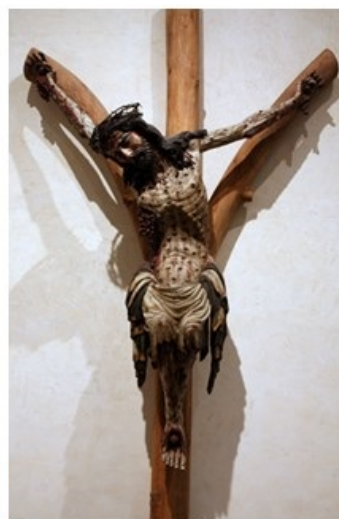
Dokończ nazwy poniższych zabytków.

Madonna z

Pieta z

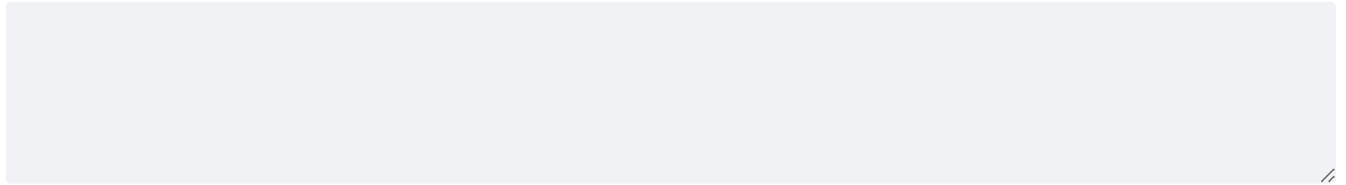
Krucyfiks z

Madonna z

Polecenie 1

Uzasadnij tezę historyka sztuki, Janusza Kęblowskiego że krakowski ołtarz Stwosza to *siła wizji plastycznej, która umożliwiła mu stworzenie niezwykłego theatrum* (źródło: http://staropolska.pl/konteksty/sztuka/Janusz_Kebrowski_01.html dostęp z dnia 31.03.2018)

Słownik pojęć

Fiala (pinakiel)

charakterystyczny dla gotyku dekoracyjny element w postaci wysmukłej kamiennej sterczyny, zwykle o czworobocznym trzonie, z rytmicznymi szeregami żabek wzdłuż krawędzi i kwiatonem na szczycie.

Gzys

architektoniczny element w formie poziomego (zwykle profilowanego) występującego przed lico muru pasa pojedynczego lub złożonego, o krawędziach przebiegających w płaszczyźnie równoległej do ściany.

Kapitel

(głowica) górna, wieńcząca część kolumny, pilastra, filara, ukształtowana plastycznie; pełni funkcję konstrukcyjną jako człon pośredniczący między podporą i elementami podpieranymi.

Konsola

ozdobny wspornik architektoniczny lub podstawa rzeźby.

Kwatera

czworoboczna płaszczyzna okolona czymś lub wyodrębniona z większej całości.

Mara

nosze do przenoszenia zmarłych lub katafalk (podwyższenie, na którym stawia się trumnę podczas uroczystości związanych z pogrzebem).

Nastawa ołtarzowa

(retabulum) część ołtarza nad stołem często oddzielona od niego predellą.

Predella

w kościele podstawa nastawy ołtarzowej w postaci skrzyni spoczywającej na mensie (płyta stanowiąca blat ołtarza)

Retabulum

część ołtarza zwana nastawą.

Sarkofag

grobowiec w kształcie trumny z kamienia, rzadziej z drewna lub metalu.

Szafa

rodzaj ołtarza często z ruchomymi skrzydłami przypominającymi szafę.

Tumba

kamienny nagrobek w formie skrzyni przykrytej płytą.

Zwornik

(klucz) najwyżej umieszczony kliniec łuku lub niektórych typów sklepień, zazwyczaj bogato profilowany i zdobiony dekiem rzeźbiarskim, wykonany z kamienia lub ceramiki, charakterystyczny dla gotyckich sklepień krzyżowo-żebrowych, konstrukcyjne zamknięcie sklepienia lub łuku.

Galeria dzieł sztuki

Tympanony portalu północnego („Ukoronowanie Matki Boskiej”, „Adoracja Trzech Króli”, „Zaśnięcie Najświętszej Maryi Panny”), I poł. XIV w., kaplica św. Anny, Malbork, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kaplica_swi_Anny_Malbork.jpg), CC BY 3.0

Bibliografia

Kęśłowski J., *Polska sztuka gotycka*, Warszawa 1983

Ks. Liedtke A., *Historia sztuki kościelnej w zarysie*, Pallotinum, Poznań 1961

Muzeum Narodowe w Warszawie. *Przewodnik po galeriach stałych i zbiorach studyjnych*, Warszawa 2006

Skubiszewska M., *Program ikonograficzny nagrobka Kazimierza Jagiellończyka w katedrze wawelskiej*, [w:] *Studia do dziejów Wawelu*, t. IV, 1978

<http://culture.pl/pl/dzielo/autor-nieznany-sarkofag-ksiecia-henryka-iv-prawego-probusa> (dostęp z dnia 31.03.2018)

<http://culture.pl/pl/tworca/wit-stwosz> (dostęp z dnia 31.03.2018)

<http://cyfrowe.mnw.art.pl> (dostęp z dnia 31.03.2018)

<http://www.wirtualnakatedra.pl/katedra-krolow/nagrobek-kazimierza-wielkiego/> (dostęp z dnia 31.03.2018)

<http://www.wirtualnakatedra.pl/katedra-krolow/nagrobek-kazimierza-wielkiego/> (dostęp z dnia 31.03.2018)